Хутір лежить посеред світу, посеред хутора — хата, а серед хати — люба матуся. Навколо неї щебече десятеро дітей.

Чотирирічна Розі — приймачка; для неї немає місця ні в хаті, ні в хуторі, ніде на світі. Вона скрізь зайва. Розі горнеться до дітей, але ті добре знають, що дівчинка їм чужа-чужаниця.

Правда, мала Розі не розуміє, що то приймачка. Вона гадає, ніби мати в неї та ж сама, що в інших. Розі, як і всі діти, називає любою матусею огрядну й високу чорняву жінку, що саме загадує дітям роздягатися.

Сьогодні купання, кожному треба помитися, бо післязавтра — Великдень.

Діти гудуть, як бджоли у вулику, цвірінькають, як пташки в гнізді, сваряться, як перекупки на базарі. Самі дівчата. Десятеро дівчат. Тому мати й узяла в прийми чужу дитину. Де вже стількох годують задарма, нехай буде хоч одна, за яку платитимуть.

Татуся нема дома, і всі з цього радіють. Дядько Тюлкеш дуже сердиться, що в них нема синів, а самі дівчата; через те й до горілки принадився. Повертається додому завжди з батогом й шмагає всіх підряд.

Розі теж могла б роздягнутися, але, відкопиливши губи, вона тільки дивиться, бо люба матуся не звертає на неї жодної уваги. І ніхто не зважає на неї, бо всі заклопотані роздяганням. Найстаршій дівчинці чотирнадцять, а найменша ще в колисці. Таких, як Розі, чотирирічних, є ще двоє — близнята. Годі запам'ятати імена всіх, навіть мати плутає. Вона ніколи не знає, котра з дівчат Марі, котра Юлі, Шарі, Кларі, котра з них Ціца, а котра Маца. А троє найменших ще й не мають найменння. Бо хіба можна називати на ім'я піврічну дитину?

Цікаво те, що Розі з усіма живе у добрій згоді, а рідні сестри не ладнають одна з одною. Ця мала крихітка Розі вже має минуле. Не вперше їй жити в чужій сім'ї. За своє коротке життя зазнає вона батьківської ласки вже на третьому місці. І через те Розі прикро, що всім про неї байдуже — і любій матусі, і Марі, і Юлі, і Шарі, і Кларі. Розі стала осторонь і, надимаючи губи, чекала, що буде з нею?

Знадвору внесли діжку. Люба матуся налила з казана окропу, розвела холодною водою. Дівчатка, підсаджуючи одна одну, залізають у діжку, що нагадує зараз кадіб, коли він ущерть наповнений виноградними гронами.

Розі й досі стоїть осторонь і не знає, що буде з нею. Вона приклала пальця до рота й тільки дивиться та дивиться.

Діти галасували, аж кімната з сволоком посеред стелі ходила ходором. А люба матуся безнастанно гримала:

— Не кричіть, бо здуріти можна!

Та, сидячи у воді, вони ще дужче кричали, сміялися та лементували.

Ціла купа голеньких сміхотливих дівчаток. Тільки мала Розі стоїть насуплена, але не сміє озватися, бо так воно вже ведеться в світі. Розі вже звикла до того, що й за обідом остання дістає хліб, і то лише тоді, коли залишиться. А не залишиться — й крихти не перепаде. І Розі не плаче, не кричить і не просить. Хіба не дивно, що дівча з дитячого притулку розуміє — їй не можна ні плакати, ні кричати, ані просити, а тільки чекати?! І Розі, наче старченя під ворітьми, також чекала, поки хтось не винесе їй милостиню. Ця невеличка чотирирічна дівчинка мала вже певне уявлення про те, які в бідняків права. Вона має право стояти тут і чекати, поки скупають всі десятеро дітей. Розі пригадує, що взимку купалася з дітьми. Тоді люба матуся вдарила її по руці — знай свою чергу! Тепер уже матусі не доводиться бити приймачку. Хоча сталося те

давно, але відтоді Розі вже без бійки пам'ятає, що їй належить мовчки чекати. Отже, вона чекає.

Та дивитися Розі дозволено.

— Напийся молока! — озвалася до неї люба матуся.— Ось там воно.

Усе було б гаразд, але Розі, на превеликий подив, не любить молока. Не треба їй молока.

— Не питиму! — непокірливо відказує дівчинка.

Люба матуся завжди забуває, кому з дітей що до вподоби. Де ж пак їй запам'ятати, що приймачка не п'є молока. Завжди є кому випити або з'їсти те, що припало на долю Розі. Мати навіть не помітить цього.

— Не хочеш молока?

— Ні! Пийте самі!

— До дідька з твоїм шлунком! — гримнула люба матуся на приймачку й заходилася ганчіркою та піском терти чорну, аж закоптілу, шию якоїсь з своїх дочок.— Забирайся звідси! — знов крикнула на Розі.

Дітей слід карати. Безперестанно карати, бо інакше розпережуться.

А Розі стоїть як соляний стовп. Ця знавісніла приймачка не зважає на материні слова.

— Забирайся звідси! — і мати дала їй такого тумака, що дівчинка вилетіла через двері аж до холодної кухні — і не збагнула, як там опинилася.

Розі стояла в сінях. Двері в хату були зачинені. Дівчинка легко б дотягнулась до клямки, та вона вже настільки вихована, що лише дивиться, довго і невідступно дивиться на клямку чорними очима, але не торкається неї.

Допіру матуся згадала про молоко, і дівчинці забаглося їсти. Не міркуючи багато, повернулась і подалася до комірчини. На коморі клямка з мотузки. Дівчинка смикнула її — і двері відчинилися. Розі ввійшла, і враз під носом у неї — хліб, чимала паляниця. Дівчинка взяла хліб і обома забрудненими руками намагалася відломити окраєць. Відломила. Розі повернулася з хлібом у руці і, байдуже похитуючись, пішла. Вона продріботіла повз хатні двері й почула зсередини страшний шум, регіт, виск. Та дівчинка ступала далі, додому, в солому, туди, де ховалася звечора...

Учора надвечір дядько Тюлкеш прийшов п'яний, як чіп. Він широко ступав і все стукався головою об стіну. Та це вже не первина. Дядько Тюлкеш розшукав якусь чудернацьку штуку, що нею влітку молотили пшеницю,— з кінця довгої палиці звисає менша палиця. Він розмахував довгою палицею і бив любу матусю. І діти, що зараз сміються, тоді страшенно вищали. Усі десятеро вищали, начебто грало десять труб. Лише Розі мовчала. Вона не мала права вищати.

Того вечора Розі вже спала в своєму кутку, та люба матуся схопила й її і вишмигнула з нею надвір. Незважаючи на холод, дівчатка побігли босоніж на тік, що в кінці двору, і зарилися в солому та сіно. О, там у дворі величезні будинки з сіна, більші, аніж той, в якому живуть!

Дівчатка поробили собі в скирті гнізда й допомогли одна одній сховатися. Було дуже темно, і дядько Тюлкеш таки не знайшов їх. Розі теж була там. Вона залізла разом з Шарі в діру. На щастя, Розі заснула в хаті вдягнена й озута. Через те вона в стозі не дуже замерзла. Вона спала, і нічого їй не сталося.

Тепер Розі теж побігла додому в солом'яну хату і стала шукати вчорашнє гніздо. Не знайшла. Зрештою, вона не дуже й шукала, бо почувала себе в безпеці, й заходилась уминати той окраєць, який принесла з собою.

Мала приймачка, наче собачка-злодюжка чи мишка, що знайде собі щось погризти, стояла, запхнувши голову в сіно, і жувала хліб. Вона завжди любила їсти хліб і тепер була дуже щаслива. Розі уминала хліб так, ніби він був її власністю. Розі, дарма що була ще маленька, мала таки розум. Вона знала, де лежить хліб, і без ножа могла вломити шматок. А коли б і мала ніж, то не користалася б ним, бо різати ще не вміла.

Дівчинка їла хліб, аж поки з хати не долинув до неї страшенний крик. Це сталося трохи згодом. Купання вже скінчилося, і люба матуся якось згадала про Розі. Вона гукнула до сіней, щоб Розі повернулася в хату, але звідти ніхто не озивався. Довелося матері самій вийти. Люба матуся помітила, що комірчина навстіж — малій і на думку не спало замести за собою сліди. Правда, побачивши хліб, люба матуся догадалася, хто вчинив святотатство, і знала, де треба шукати Розі. І справді, не минуло й хвилини, а мати вже була біля скирти, схопила приймачку за барки, струснувши, підняла, наче жабу, і била куди влучить.

— Не будеш купатися! — гукала матуся.— Злодійко задрипана! Тепер залишишся на Великдень смердючою. Бодай ти здохла!

Мала Розі під опікою держави і вже звикла до цього. Хіба її можна не бити? Її завжди б'ють. І навіть не болить так, щоб голосно плакати. Тобто болить, та вона вже притерпілася до болю і готова за кожний шматок хліба відбути кару. Коли б'ють, то Розі мовчить. Навіщо плакати — ніхто тебе не потішить, ніхто не врятує, навіть сліз тобі ніхто не витре. Приймачку завжди лупцюють. Розі ще не усвідомила, що значить бути приймачкою, і діє підсвідомо: б'ють — не плаче, знайде їжу — їсть, сварять — мовчить...

І тут сталося диво. На місце дії нагодилася держава.

Приспіла інспекторка, а їй доручено доглядати за виданими на утримання знайдами. Тьотя приїхала на хутір подивитися, як мається Розі, як вона святкуватиме Великдень, і випадково застукала любу матусю на тому, що б'є свою годованку.

І лагідна й тиха тьотя розкричалася, а дебела чорнява люба матуся мовчала.

— Гадаєте, не знайдуться люди, які візьмуть дитину? — насипалася тьотя.— Знайдуться, будьте певні... Хіба так доглядають дитину? Де її вбрання? Де твої сукні, дівчинко?

Розі невинно відповіла:

— Люба матуся завжди одягає їх на Ціцу та Мацу.

— Ви що, кішок вбираєте у дитячі сукенки?

Люба матуся не вимовила й слова.

А мала розумниця здогадалася: тут щось не гаразд. Тьотя дурна і думає, що йдеться про якихось кицьок, а це ж сестрички Розі.

— Це не кицьки, а дівчатка.

— Ага! — зрозуміла тьотя.— Ви в казенне вбираєте власних дітей? Ну, гаразд, що я це знаю. Негайно зберіть усе, я заберу дитину з собою. Саме знайшла для неї добре місце в селі.

Що мала робити люба матуся,— мусила зібрати одяг. Тьотя посадила дівчинку на підводу і повезла з собою. Розі й словом не обізвалася — і

тут дотримувалася своєї мудрості: коли тобою порядкують, треба мовчати.

Підвода нарешті вкотилася в село й зупинилася біля чепурної хати. Вийшла надвір рум'яна, опасиста, весела жінка і, щиро дякуючи тьоті інспекторці за чудовий великодній дарунок, схопила малу Розі в обійми.

Та Розі й тут не почувала себе дома і чорними, похмурими очицями мовчки роздивлялася навколо.

— Я хочу повернутися до любої матусі,— сказала вона, втираючись після поцілунків чужої тьоті.

А огрядна господиня не переставала сміятися. Завела дівчинку до кімнати й показала їй велику ляльку. Якщо Розі залишиться, то це буде її лялька.

Розі дедалі з більшою підозрою дивилася на жінок і ніяк не могла повірити тому, що люба матуся, яку вона щойно покинула, не її рідна. Намарно запевняли дівчинку, що її мати інша і що зараз в неї нема матері. Розі ще більше сердилася і боялася, що ось ці чужі люди вкрадуть од неї любу матусю.

Інспекторка подалася геть. На прощання вона потішила товсту молодицю:

— Тільки гарно поводьтеся з нею! І ви побачите, як дівчинка полюбить вас...

Розі була дуже пригнічена. Забагато подій припало на один день: купання, голі сестрички, хліб, солома, лупцювання, тьотя, підвода — навіть для великодньої п'ятниці це вже занадто.

— Укладу тебе спати, маленька. І без того в мене роботи — не переробиш,— сказала опасиста тітка і, вклавши Розі, як була, на великий диван, накрила її теплою хусткою.

Дівчинка не опиралася. Вона розкинула своїм хитрим, лукавим розумцем і сказала собі в думці: "Тільки тьотя вийде звідси..."

І коли товста господиня вийшла, Розі притьмом скочила на ноги, не вагаючись, вибігла з гарної кімнати, від довгокосої ляльки і — надвір, на вулицю. Дівчинка мала щастя: її ніхто не помітив. У селі кожен готувався до великодня, на вулиці нікогісінько, і мала Розі могла іти, куди очі ведуть.

Дівчинка побігла дорогою, потім курним битим шляхом. Вона ішла та ішла, куди її путь-дорога вела, аж поки не вибралася з села. А тоді почимчикувала далі й все дивилася туди, де небо торкалося землі. В її кругленьку голівку запала думка, що там уже край світу і там їй буде добре.

Часом дівчинці здавалося, що ось-ось дотягнеться маленькою ручкою до кінця світу. Та на узбіччі дороги знов і знов зводились то дерево, то колодязний журавель, і кінця світу й досі не було. Це тривало доти, поки, нарешті, показалося незнайоме село. А Розі лише дріботіла та дріботіла маленькими ніжками, хоч уже й стомилася і раз у раз зупинялася, трусячись з холоду. Губи в неї посиніли, і все тіло вкрилося сиротами. Та дівчинка не знала, чого це так, не знала, почім ківш лиха...

Раптом її окликнула якась жінка.

— Куди йдеш, дівчинко?

Навколо вешталися великі кудлаті собаки, і Розі оторопіло видивилася на незнайому тітку. А жінка раптом сплеснула руками.

— Я знаю цю дитину. Це одна з дівчаток Тюлкеша. Як ти потрапила сюди?

Тільки зараз дався знати хитрий розумець малої Розі. Вона не наважилася сказати, що втекла, а мовила так:

— Ми прийшли з любою матусею на базар. І я загубилась. Я хочу до матусі!

І тепер, уперше за цілий день, дівчинка заплакала. Вона плакала, бо відчувала, що зараз уже тільки плач допоможе їй. Коли плакатиме, ніхто її не розпитуватиме; коли плакатиме, то її пожаліють і зроблять, що попросить; коли плакатиме — все буде гаразд, бо люди бояться плачу. Звісно, тільки чужі люди, бо дома ніхто не боїться, коли плачеш,— дома не варто плакати.

Сльози таки допомогли. Чужа тьотя взяла її за руку. А коли відчула, які в маленької Розі холодні пальчики, схопила її на оберемок, накрила фартухом і понесла до хати. Там поклала дівчинку на ліжко, і всі розпитували її й жаліли.

Та хитра Розі сказала тільки те, що "там, край світу,— добре". Ніхто в хаті не збагнув її слів...

Дівчинка переночувала, а назавтра вранці, у великодню суботу, дядько запріг коней — це теж були заможні господарі, мали коней, віз, велику хату — і повіз її на підводі до любої матусі.

Там з радісним галасом накинулися на неї діти і навіть, дивно посміхаючись, поморгала до неї люба матуся.

— Ех ти, погане песеня, чи будеш ще відламувати окрайці? Повірите, кумо, стільки їй даємо, скільки в неї влазить. А вона, свиня, таки втекла

від купання в ожеред і там уминала хліб... Із такого приютського щеняти вибити дух — і то мало!..

Матуся нахилилася до малої Розі й витерла їй обличчя. Однак не втрималася, щоб не дати дівчинці стусана в спину. Розі впала. Падаючи, через прочинені ворота побачила вдалині небокрай. Дівчинка дуже здивувалася, що й тут є край світу. Скільки прожила тут, а раніш ніколи їй це не впадало в око.

— Ну що, бідо, добре дома?

— Там...— простягла дівчинка руку, показуючи пальцем удалину.

— Що там?

— Там... там...

Розі не наважилася сказати, що там, край світу, ліпше... Там, напевно, дуже добре...